

ПоНоВи ДАН...

са ПТИЦАМА НИМАЛО ОЧИГЛЕДНИМ

**оља
василева**

37

Неколико надахнутих написа о „птици нимало очигледној”, било да је она кохерентан поетички плод Милана Дединца (1902–1966) или ненаписаног Десимира Благојевића (1905–1983), уз небројено песама самог Бранка Миљковића о птицама сваколике невидљивости, учврстило је песника српског неосимболизма као једног од најпроницљивијих тумача времена и њиховог водећег песничког симбола. Миљковићеви лирско-медитативни записи о птици коју је „он” створио (јер, требало би да сваки читалац зна чија је баш *џа* птица), са глатким, песнику својственим поигравањем смислом и синтезом, остављају читаоца не толико пред (нео) симболистичком тајном Дединчеве тајне колико говоре о песнику и његовом делу ван његовог времена. Миљковићева алузија на обоготворење само те једне птице (јер је, подсећамо, њу „он” створио), чиме песник и есејиста недвосмислено оставља одблеске за тумачење сопственог бића, где је та птица у исто време све што не сме да се изгуби, као што припада и песничком материјалу повученом из демаркационог поља истинитости, значи да она припада песничком *све*. Међутим, децентрирајући сферичност антропоцентризоване поезије коју собом оставља „зарни влач” надреализма, чини се да неосимболиста сасвим случајно склања све коначности и безнадне бесконачности човека скривеног иза песме; једноставно, мозаички склапа празнину. Само тада, та птица је:

[...] централна светлост, јединство музике и неостварене слике, остварене по мери приближавања стварности. Она није стварно дата, она је обећана, и има је у просутој мрњи исто онолико колико је има у нашој стваралачкој жељи. (Миљковић, „О птици нимало очигледној”)

Има је. Накратко се одвојивши од тежине сопствене коначности, макар кроз очи птице Милана Дединца или Десимира Благојевића, а очи су поузданије од ушију, као да дошаптава Хераклит, Миљковић „реч ватра” мења за „реч птица” истом животодавном снагом којом је у сопственој исповести Дединац проналазио ретке књиге живота. У једном од таквих проналазака, пишући уз *Руковeћ* Бранка

Радичевића (1963), Дединац оставља трагове песничког сопства које је сржно издвојио Бранко Миљковић у својим записима о птици. Враћајући нас на можда и најлирскије доживљен симбол модерног српског песништва, на Дединчеву птицу, Миљковић исцртава теоријски, поетички пут како потврђивања у времену нечега што ће постати свеопшта (есејистичка) преокупација неосимболиста – проблем јавног у књижевности тако и његовог одзива у виду личне визије стваралачки верне птице без које се, на пример, Миљковићева сфуматична грађевина књиге *Порекло наде* (1960) не може замислити. Без претензија да тумачи контекст, прилике, историју, мит или конкретног песника, Миљковић оставља на Попин начин елиптично – самим тим, довољно отворено – тумачење Дединчеве птице.

С обзиром на то да је Миљковићев најсвеобухватнији текст о једном песнику, текст „О поезији Десимира Благојевића” објављен у *Видицима* 1958. године, док Благојевићева књига *Птице немилице* још увек није доживела свој пробој у јавно(ст) (излази управо те 1958), Миљковић не може, а да је, као такву, још увек необзнањену, уврсти у своје критичке увиде о целокупној Благојевићевој поезији. Миљковић пише својеврсну *предкриптику*, наговештава у само неколико редова срж будуће Благојевићеве књиге, и то само на основу постављеног наслова – „птице немилице”. Овим „читалачким” подухватом, као целовитом философијом ненаписаног, Миљковић је заправо самерио свеопшту (не)свесност певања о птици у времену од Дединца до Благојевића, на чијој међи се сам нашао књигом *Узалуд је будим* (1957), уз једну од најпрепознатљивијих песама, „Сонет о птици”. Све што је разлистао у књигама Десимира Благојевића, заједно са будућом збирком *Птице немилице*, све што је прибележио о Дединчевој птици, Миљковић је песнички остварио у свом стихично исписаном „Сонету о птици“: и јавност, и невидљивост, и звук, и потмулост; њу као средокраћу ума и срца. Надреалистичко клатно које је покренула птица „уздана у мозак и зид / коју никад није упознао вид / коју је слух нашао у просторима шумним“ („Сонет о птици“), наставило се Миљковићевим књигама *Порекло наде* (1960) и *Вайра и нишија* (1960) као продужена рука песничких препознавања. Јер, „само нам јавна птица може открити поезију. Она је на средини између библиотеке и улице” („О јавној птици”), она је песничко-поетичка тетоважа и вечита песникова пратња. Као таква, као јавна и сасвим своја, као тумач и предводник, као садржај свега неиспричаног, та лирска птица Милана Дединца, поручује Миљковић, јесте „покушај враћања невиности ономе што је јавно”. У тој загрцнутости птицом што је „издала стварност”, у помамном тражењу речи да се опише њен (или свој) песнички пут, у том покушају успео је зрели Дединац речима посвећеним надреалистима, неколико година пре своје смрти; речима које славе будућност, и то будућност поезије Бранка Радичевића:

Надреалисти у целини, као група, устремљени ка будућности, нису стизали да се осврну, нису доспевали, у плаховитом хитању, да погледају према прошлости, нашој прошлости. Они су стремили напред, изненађени и усхићени на стазама подсвести, маште и снова, ношени токовима који су их проносили кроз чаробне пределе та-

много вилајета' (Дединац, „Оно што је живо и оно што је мртво: варијације на тему Бранко Радичевић”)

Успевши да се осврне, да изрекне настасијевићевску славу оку, уху и додиру (птица), Дединац је оставио оду посебном болу. То место, то језгро киданга населила је птица. Ту, у том болу, својим, пре свега перформативним квалитетом, птице (у нашем) оку и уху почињу да говоре ново место, сву несмиреност сликовито исказану у Миљковићевом тексту о Десимиру Благојевићу. Сав звук и тишина, сва лутања и бездомност које је од Дединца наследио управо Благојевић, сви су самерени тим местом – речју „птица”:

Тамо где више заиста не можемо ништа почиње истинска стварност, непроменљива и независна од наших мисли. Овај недостатак снаге чини границу између нас и света. Па ако та граница постоји, то значи: између нас и света пада киша у простор који не успевамо да испунимо [...]. Ту границу прелетају птице са ове и оне стране. То су, мислим, те птице немилице, (немилеце зато што никада не престају да буду птице и да прелећу границе), птице што се са временом друже, што реч по реч поробише песника (зато су немилице). Што су пренагњене у сваком погледу, што су олујне – ето зато су немилице. Кад не лете нема их (дакле, и према себи су немилице). Тад незнане певају из незнана, као да магла пева. („О поезији Десимира Благојевића”)

Ове птице изједначавања, птице за све, птице као свемоћни диктат (не)моћи песничког бића увод су у ново прошло време, у време зачетка равнотеже. Миљковићево *шамо*, подједнако естетички утопијско колико и поетички прегнантно, у том *шамо*, подсетимо се, где песма престаје она у исто време истински почиње. Таква птица, побегла из незнана, из рупе у глави песника, како Миљковић сликовито натурализује корен надреалистичке идеје, настанила се у неосимболистичком „тамо”. На том месту, птица, као и Дединчево цвеће, увек уз то цвеће, „у бол ниче. Ниче.” Управо тад, у том понављању језиво пуног дана Милана Дединца, са лепотом птичјих висина и земношћу човека поред њих, Лаза Костић каже да „сав птичји живот пролази у љубави и у боју”. Скоро као човек.

* * *

Дединац 1926: М. Дединац, *Јавна ишчица*, Београд: Марсиас, <<https://msub.org.rs/wp-content/uploads/2022/02/Milan-Dedinac-Javna-ptica.pdf>>.

Костић 1965: Л. Костић, *Оледи*, Београд: Нолит.

Миљковић 1972: Б. Миљковић, *Кришике*, Ниш: Градина.

Миљковић 2004: Б. Миљковић, *Сабране њесме*, Ниш: Просвета.

Радичевић 1971: Б. Радичевић, *Руковей*, Предговор, избор и објашњења М. Дединац, Нови Сад, Београд: Матица српска, СКЗ, <https://digitalna.nb.rs/view/URN:NB:RS:SD_C2B3D5B5EE119F6F49E460FEE0B51950>.